

olarak algılanan birçok hadîsin, bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde böyle olmadıkları görülmüştür.

AYHAN ÇAKIROĞLU
[OMÜSBE Temel İslam Bilimleri Doktora Öğrencisi]

Muhammed Bakır el-Hâkim, *Oryantalistler ve Kuran Hakkındaki Şüpheleri*, çev. Halil Aldemir, İstanbul: Beyaz Karınca Yayınları, 2011, 70 s.

Kitap “Önsöz”, “Oryantalizm ve İslam” ve “Oryantalistlerin Kur’an Hakkındaki Şüpheleri” adlı iki bölümden oluşmaktadır.

Yazarın değerlendirmesine göre; “Oryantalizm Hıristiyan varlığın aleyhine olan siyasal ve düşünsel İslami gelişmenin, haçlı seferlerinin ve bunları takip eden hezimetlerin bir neticesidir. Bu dönemlerde Hıristiyan dünyasının Doğu hakkında araştırmalar yapacak özel okullar kurması bunun delilidir. Bu şekilde İslam risaletinin ve onun anlaşılır sağlam ilkelelerinin başlatmış olduğu düşünce ve inanç hareketini engellemeye çalışmışlardır” (s. 11). Yazar göre “Oryantalizmin İslami araştırmalar yapması bir yandan İslami öğretileri yıpratmak ve onları ortadan kaldırmak diğer yandan da Katolik mezhebe aşırı bağlılıktan ve Kudüs’ü kurtarmak için yapılan haçlı savaşlarındaki hezimetlerinin intikamını alma arzusundan ileri gelmekteydi” (s. 12). Yazarın belirttiği bu değerlendirmelerin doğruluğu tartışmalıdır. Bu hususlar belki oryantalist araştırmaların başladığı ilk dönemler için –bütünüyle olmasa da- doğru olabilir. Fakat günümüzde bu çalışmaların oldukça farklı bir zemin üzerinde devam ettiğini, pek çok noktada ilgili kültürün mensuplarından daha dikkatli ve özgün çalışmalar ortaya koydukları bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır.

Yazara göre Kur’an’da hakaret ve sövme olmadığı, çünkü Kur’an’ın bizzat kendisi hakaret etmeyi ve sövmeyi yasakladığını belirtmektedir (s. 55). Yazar bunun için “ Onların Allah’tan başka yalvardıkları ilahlarına sövmeyin ki onlarda cehaletleri dolayısıyla Allah’a sövmesinler” Enam,108. ayetini delil olarak göstermektedir. Fakat Müşrikler o dönemde zaten Allah’a inanıyorlardı niçin ona sövsünler ki? Bu ayette kastedilen Allah’ı

uygunsuz şekilde anmaları ve bu konuda tartışmaya girmeleridir. İlaveten Kur'an'da geçen ve putları veya müşrikleri pislik, beyinsiz, kör, sağır ifadelerle değerlendirilmesi nasıl açıklanacaktır? Müşriklerin peygamberimize kızmalarının nedeni bu tür ifadelerden dolayı değil miydi? Müellif kendisine bir yönden delil bulurken başka yönlerdeki delilleri dikkate almamaktadır.

Yazar, emperyalizmin gücünü arttırması ve İslam dünyasında düşünsel, siyasal ve askeri açıdan hâkimiyet kurmasının bir neticesi olarak İslam dünyasında yeni kuşağın benimsediği inkârcı ve ilhadî fikri akımların zühur ettiği (s. 28) şeklinde bir değerlendirmede bulunmaktadır. Peki, daha önceki dönemlerde dinini değiştirenler, sapkın inançları savunanlar niçin ortaya çıktı? Gerçek şu ki, İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren inkâr mevcuttu. Bu sosyolojik, psikolojik pek çok etmenin sonucu olan bir durumdur ve İslam'dan öncede, sonrada kısaca her zaman vardı ve olacaktır. Suçu başkasına atma tavrından vazgeçilmesi gerekir. Gerçek suçlunun bulunması isteniyorsa daha geniş bir eksende konu ele alınmalıdır. Batıcı anlayışın etkisi olabilir ama bu tek başına yeterli bir neden olarak ele alınacak bir değerlendirme değildir.

Yazara göre "Oryantalistlerin çalışma ve araştırmalarındaki hataların oluşumunda etkili olan hususlar şu şekilde özetlenebilir: 1. İslam ve Batı toplumunda çeşitli yönleri ile İslam kültürünü manipüle etmek. 2. Müslümanların dini ve akidevî duygularını zayıflatmak. 3. İslam dünyasında din karşıtı sosyal ve siyasal kanunlar yapmak. 4. Karakterleri ve sebepleri farklı olsa da İslam'da ya da İslami anlayışlarda reforma kalkışmak" (s. 29). "İslam dünyasında emperyalizme imkân sağlamak iki şekilde karşımıza çıkar: 1. İslami değerleri zayıflatmak. 2. Hıristiyan batı değerlerini yüceltmek." (s. 15). Yazarın bu ifadeleri son derece muğlak durumdadır. Örneğin demokrasi, özgürlük, hukukun üstünlüğüne riayet kimin değeridir? Batı değerleri ile kastedilenler kapitalist değerler mi yoksa Hıristiyan değerler midir? Yoksa Aydınlanma ile ortaya çıkan değerler mi kastedilmektedir? Bunun açıklanması gerekir. Zira bunlardan bazıları bugün Müslümanların ziyadesiyle savundukları hususları içermektedir.

Hıristiyanlıkta ilerlemenin itici gücü ve Müslümanların geri kalmasının nedeninin İslam olduğu değerlendirmesine karşıt olarak yazar son derce doğru bir tespitle şunları söylemektedir: “Batı’nın gelişmesi konusunda etkisi olduğu söylenen Hıristiyan değerlerin Avrupa sanayi uygarlığında yeri nedir? Gerçekte bir din olarak Hıristiyanlık ile Batı sanayi uygarlığı arasında hiçbir bağ yoktur. Çünkü Hıristiyanlık Hz. İsa’nın şahsında canlanan ahlaki hayat biçiminden esinlenen bireysel bir yaşam tarzıdır. Hıristiyanlık ile Batı sanayi uygarlığı arasındaki bağ şuradadır: Uygarlığın mimarları Hıristiyanlığın gerektirdiklerini pratiğe aktarmasalar da onu şiar olarak yüceltiyorlar ve din olarak kabul ediyorlar.” (s. 22–23). Fakat burada da Batı’nın yükselmesindeki itici gücün ne olduğuna değinilmemektedir.

İlaveten kitapta bazı eksiklikler mevcuttur. Öncelikle kitabın orijinal adı ve künyesi verilmemiştir. Dil günümüz Türkçesiyle artık unutulmaya yüz tutmuş kelimelerden oluşmakta ve kullanılan kelime ve kavramlar arasında tutarsızlıklar görülmektedir. Konu son dönemi içerse de dil ve savunma metodu günümüzde pek dikkate alınmayan savunmacı bir niteliğe sahiptir. Oryantalizmin özellikle sömürgecilikle başladığı ve buna hizmet için ortaya çıktığı düşüncesine değinmemektedir. Oysa bu konu yazarın bakış açısını derinleştirmek ve için oldukça önemli noktaları içermektedir. Yazar kitabını Müslüman yazarların oryantalistlerin iddialarına verdiği cevapları derlemeye ayırmış gibidir. Adeta kendisi oryantalistlerin herhangi bir eserini okumamış, oryantalistlere verilen cevaplar sadece diğer Müslüman yazarlardan derlenerek oluşturulmuş bir mahiyetteymiş gibi görünmektedir. Bu durum ilmi ölçülerle çelişen bir husustur. Kitapta konu daha geniş çerçevede ele alınsaydı yani sadece hali hazırdaki iddialar değil muhtemel iddiaları kuşatacak bir cevaplandırma yapılsaydı daha güzel olurdu. Son olarak çevirmenin dipnotlarda verdiği açıklamaların hangilerinin kendisine ait olduğunu belirtmesi gerekirdi. Fakat oryantalizm hakkında araştırmaların ivme kazandığı bir dönemde konuya dair bir kitabın daha Türkçeye kazandırılması önemlidir.

TAMER YILDIRIM

[Yrd. Doç. Dr., Şırnak Ü. İlahiyat Fak.]